

مولفه‌های هیجانی و عاطفی اثرگذار مهدویت در تحکیم خانواده

علی اصغر نوبخت^۱

تاریخ دریافت ۹۷/۴/۱۳

تاریخ پذیرش ۹۷/۷/۲۵

چکیده

باورداشت مهدویت و فرهنگ انتظار، دارای آثار مختلفی در جامعه منتظر است که با بهره‌مندی از آنها می‌توان ضمن یافتن راه روشن زندگی بر مشکلات و چالش‌ها غلبه کرد و زمینه‌های رشد و تعالی جامعه را در همه زمینه‌ها به خصوص شکل‌گیری خانواده مطلوب بهره‌گرفت و مانع تزلزل و فروپاشی آن گردید. امروزه خانواده‌ها دچار مشکلات عدیده‌ای شده‌اند که مهمترین آنها فزونی طلاق‌ها و نبود سازش و تفاهم در خانواده‌ها است.

پژوهش حاضر با عنوان «مولفه‌های هنجاری و عاطفی اثرگذار مهدویت در تحکیم خانواده» تلاشی است در جهت دسته‌بندی آموزه‌های هیجانی و عاطفی تاثیرگذار در تحکیم و تعالی خانواده که با بهره‌مندی از ظرفیت این سرمایه معنوی، می‌توان گام‌های مهمی را در زمینه مورد نظر برداشت.

با استفاده از مولفه‌های هیجانی و عاطفی از قبیل: ۱. ارتباط قلبی با امام زمان عجله تعالی فرجه؛ ۲. امیدوار بودن به آینده؛ ۳. دعا برای تعجیل فرج؛ ۴. محبت به امام؛ ۵. پرورش روحیه انتظار؛ ۶. عزت‌مندی و عزیزپروری، می‌توان خانواده‌ها را به کمال، عزت، سعادت و خوشبختی رساند و آنها را در رسیدن به تشکیل خانواده‌ی متعالی یاری نمود.

---

۱. دانش‌آموزخته حوزه علمیه قم.

کلید واژه: مهدویت، خانواده، محبت، امیدواری، انتظار.

ژوئیه نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

انسان تنها موجود آفرینش است که دارای اختیار و تاثیر پذیری از محیط و اطرافیان است و هرگاه در مشکلاتی قرارگیرد با نیروی عقل می‌تواند راه درست را انتخاب کند. ولی همیشه این گونه نیست، بسیاری از انسانهای عاقل در جریان واقعی زندگی، هنگامی که در شرایط هیجانی و یا مکانی خاص قرار می‌گیرند از فضای حاکم متاثر شده و به طور ناخودآگاه رفتاری غیر منطقی و غیر عاقلانه از خود بروز می‌دهند. پس نمی‌توان از تاثیر محیط فارغ شد بلکه ناخودآگاه، محیط تاثیر خود را بر روی فرد و خانواده محیط می‌گذارد. این تاثیر بر روی تمام انسان‌ها یکسان نیست، افراد در شرایط مشابه عکس عملهای متفاوتی از خود نشان می‌دهند که این موضوع بستگی به پابندی به ارزش‌ها و هنجارها، نوع تربیت، محیط و ویژگی‌های فردی دارد.

برای اینکه افراد در شرایط زمانی خاص و مکان‌های معنوی تاثیرات مثبتی بگیرند وظیفه خانواده‌هاست که با پیوند دادن و آشنا کردن آنان و گوشزد کردن دوستی و محبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه له آنان را در جهت پیوند معنوی با حضرت، متعهد و پای‌بند به ع هنجارهای دینی گردانند و از هنجارشکنی و کج‌روی دست بردارند. خانواده‌های مهدوی باید به کمک مؤلفه‌های هیجانی مرتبط با امام زمان عجل الله تعالی فرجه له به خودسازی بپردازند، و معارف، ارزش‌ها و محبت حضرت را از این طریق کسب نمایند و آن را نشر داده و به دیگران بیاموزند تا مکتب اهل‌بیت، احیا شود: امام صادق ع می‌فرماید: «رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا اجْتَرَّ مَوَدَّةَ النَّاسِ إِلَيْنَا فَحَدَّثَهُمْ بِمَا يَعْرِفُونَ وَ تَرَكَ مَا يُنْكِرُونَ» خداوند رحمت کند بنده‌ای را که مودت مردم را به سوی ما کشاند و به آن چه می‌شناسند با آنان سخن بگوید و آن چه را منکرند واگذارد.

مهدویت و کارکرد آن در تحکیم خانواده

اسلام دارای معارف و برنامه‌های گرانقدری در جهت بهبود زندگی مردم و برون‌رفت از مشکلات و تقویت و تحکیم پایه‌های حیات دنیوی و اخروی است. با توجه به معارف،

متوجه می‌شویم که یکی از برنامه‌های آینده نگرانه‌ی اسلام «باورداشت مهدویت» است که دارای ظرفیت بالایی در جهت امیدبخشی، توانمندسازی جامعه، اصلاح جوامع و معنویت‌بخشی است. این آموزه‌های متعالی به عنوان یک آرمان و الگو و یک باورداشت اساسی، سرمایه‌معنوی می‌باشد که با بهره‌مندی صحیح از ظرفیت‌های آن می‌توان، در اصلاح امور جامعه و رفع مشکلات و کاستی‌ها از آن بهره گرفت. مهدویت و باور به ظهور و قیام مهدی موعود، باور و اعتقادی است که براساس کتاب و سنت، پدید آمده است. این باور داشت، به عنوان اندیشه اصیل اسلامی، برپایه استوارترین دلایل عقلی و نقلی بنا نهاده شده و هیچ یک از مسلمانان - به جز عده‌ای اندک - به انکار و یا تردید در آن نپرداخته‌اند و در جامعه هر چه اعتقاد به مباحث مهدوی روشن‌تر و عمیق‌تر دنبال شود افراد و خانواده‌ها به مباحث مهدوی اشتیاق بیشتری نشان می‌دهند و در مسیر زندگی‌شان معتقدتر و باایمان‌تر می‌شوند.^۱

یکی از مسائل و مشکلات مهم امروزی جوامع، مساله خانواده و تزلزل و ضعف در ساختارها و کارکردهای آن است. نهاد خانواده به دلیل اهمیت و جایگاه والای آن در حیات بشری، همواره مورد توجه اندیشمندان و صاحب نظران بوده و به عنوان یکی از پدیده‌های اجتماعی و زیر ساختی زندگی اجتماعی به‌شمار آمده است. خانواده کارکردهای مهمی چون بازتولید نیروی انسانی و برآورده نمودن نیازهای عاطفی و تأمین سلامت روانی، دارای نقش سازنده در تعالی روحی و معنوی جامعه است که متأسفانه امروز دچار مشکلات عدیده‌ای شده و باعث نگرانی اندیشمندان گشته است که می‌توان در پناه آموزه‌های اسلام - بخصوص مهدویت - آنها را بر طرف کرد.

خانواده‌های متزلزل، خانواده‌های هستند که در آنها به دلایل گوناگون، روابط اعضای خانواده از حیث محبت و عاطفه به عدم تعادل کشیده شده است و در اثر افراط و تفریط، روابط دوستانه میان اعضای خانواده به صورت معقول نمی‌باشد. رعایت حد اعتدال باید به گونه‌ای باشد که در ضمن تقویت روابط خانوادگی و تحکیم بنیان خانواده، هیچ گونه

۱. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، ج ۳، ص ۳۵۷.

سهل انگاری را در انجام وظایف فردی و اجتماعی خانواده به دنبال نداشته باشد. تفریط در عواطف خانوادگی، بی توجهی، عدم احساس مسؤولیت و کمبود محبت اعضای خانواده نسبت به یکدیگر را پدید می‌آورد و افراط در آن به این معناست که روابط خانوادگی، چنان اصالت پیدا می‌کند که روابط اجتماعی را نیز تحت شعاع خود قرار می‌دهد و اعضا را از انجام وظایف خود در اجتماع باز دارد؛ مانند آنکه دلبستگی دو همسر به یکدیگر، مرد را از رفتن به جهاد یا مسافرت‌های ضروری باز دارد. بعضی از بسترهای پدیدآورنده تزلزل در خانواده‌ها بخصوص خانواده‌های غربی عبارتند از: الف) وادادگی و نظارت ضعیف خانواده‌ها؛ ب) اطلاعات ناقص درباره تفاوت‌های جنسیتی و فردی^۱ ج) ضعف اطلاعات و اعتقادات مذهبی؛ د) مدرنیته. ^۲ که نوعی تجدد گرایی است و در غرب اتفاق افتاده است، در حال حاضر در کشورهای شرقی هم در حال وقوع بوده، آثار مخرب فراوانی بر پایداری زندگی مشترک گذاشته و باعث از هم پاشی زندگی زناشویی شده است.

اسلام به تمامی ابعاد و زوایای زندگی انسان‌ها بخصوص ابعاد ایمانی و اخلاقی توجه ویژه‌ای دارد و مهدویت هم که جزء برنامه اسلام می‌باشد به تحکیم و تعالی خانواده‌ها توجه داشته و از طریق مؤلفه‌های هیجانی و عاطفی می‌تواند باعث رشد خانواده‌ها شود.

آموزه‌های تاثیرگذار اسلام را می‌توان در قالب عناوین زیر اشاره کرد:

۱. شناخت خدا و یکتاگرایی (توحید)؛ ۲. انس و محبت به خدا و خشوع در برابر او؛ ۳. ایمان به غیب و پیامبران الهی و اوصیای آنان؛ ۴. شناخت کرامت انسانی؛ ۵. توجه به خویش جهت تزکیه و رشد معنوی و الهی؛ ۶. ایجاد روحیه مراقبت از رفتار خود، ضبط نفس و حسابرسی خویش؛ ۷. ایجاد روحیه صبر و مقاومت در برابر شداید و مشکلات و تلاش برای حل آن‌ها؛ ۸. پرورش نیروی اندیشه و تفکر؛ ۹. ایجاد روابط مهرآمیز و همراه با گذشت و فداکاری و ایثار با دیگر مؤمنان و مسلمانان؛ ۱۰. ایجاد زمینه مساعد برای پرورش صحیح فرزندان؛ ۱۱. پرورش روحیه قناعت در مصرف و نفی اسراف؛ ۱۲. ایجاد

۱. نوابی نژاد، شکوه، مشاوره ازدواج و خانواده درمانی، ص ۱۸۵.

۲. میرخانی، عزت السادات، رویکردی نوین در روابط خانواده، ص ۲۱.

روحیه ستیز در برخورد با ستمکاران؛ و....^۱

ظرفیت‌های آموزه مهدویت، که می‌توانند در تحکیم و تعالی خانواده‌ها تاثیر گذار باشند عبارتند از:

۱- **باور داشت و اعتقاد:** تا زمانی که خانواده‌ها بینش و نگرش خود را به جهان هستی تغییر نداده و باورهای اعتقادی خود بر خدا و ائمه اطهار را بر پایه‌های استوار دینی قرار ندهند و از صراط دور باشند، تربیت و اثر پذیری آنان بی‌فایده بوده و عاری از حقیقت و ماندگاری خواهد بود.^۲

۲- **انتظار:** مفهومی اسلامی و ارزشی، فرهنگی است که از آن، رفتار فرهنگی معینی سرچشمه می‌گیرد.^۳ به عبارت دیگر مفهومی فرهنگی که در ساختار ذهنی، اسلوب اندیشه، شیوه زندگی و چگونگی نگرش خانواده‌ها به آینده، دخالت موثر و فعالی دارد و در ترسیم خط مشی زندگی خانواده‌ها برای حال و آینده، تاثیر گذار است.

۳- **عدالت محوری:** عدالت صدای بلند فطرت انسان است که در گستره زمین و در طول تاریخ، با گوش جان شنیده می‌شود. عدالت رمز و راز پیدایش و استمرار هستی است و جهان طبیعت بر پایه آن استوار است: «**بِالْعَدْلِ قَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ**». ^۴ تحقق عدالت در مدینه انسان، هم چون طبیعت، مایه بقاء و صفای آن است و چنانکه (عدل) راز استواری طبیعت است، رمز بقای جهان و نشاط مدینه نیز می‌باشد خانواده و جامعه هم اگر فاقد عدالت باشد، استحکام و تعالی ندارد.^۵

۴- **خردورزی:** اسلام، در جایگاه جامع‌ترین، کامل‌ترین و آخرین دین آسمانی، برای آینده بشریت و مثبت جلوه دادن آن، اندیشه مهدویت را به بشریت معرفی کرده است، تا در کنار تحقق آرزوی دیرینه بشر و تشکیل حکومت جهانی، استعدادها و قابلیت‌های بشر

۱. کارگر، رحیم، **تعلیم و تربیت در عصر ظهور**، ص ۱۲۰.

۲. کارگر، رحیم، **تعلیم و تربیت در عصر ظهور**، ص ۱۴۱.

۳. آصفی، محمد مهدی، **انتظار یویا**، ص ۲۱.

۴. قمی مشهدی، محمد بن محمد رضا، **تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب**، ج ۱۲، ص ۵۶۲.

۵. عالم، عبدالرحمن، **تاریخ فلسفه سیاسی غرب (از آغاز تا پایان سده‌های میانی)**، ص ۴۷.

شکوفای شده و تربیت عقلانی رشد روزافزونی می‌یابد؛ و با تکامل و تعالی عقول است که بسترها فراهم شده و موانع از بین می‌رود، حرکت تکاملی عقل سرعت می‌گیرد و شعاع آن به همه سطوح و زوایای زندگی بشر می‌رسد. و زیر بنای تعالی و پرورش خانواده‌ها هم، بالا بردن توان فکری و بالندگی و شکوفایی خردورزی و عقل‌گرایی خود و ریشه‌کنی جهل و نادانی و کم‌خردی است.

ابعاد تاثیر گذار مهدویت را می‌توان چنین بیان نمود:

۱- بُعد معرفتی و اعتقادی: از مهمترین رسالت‌های انبیای الهی و از بنیادی‌ترین اصول اعتقادی در همه مکاتب آسمانی ایجاد زمینه برای پذیرش توحید و خدا محوری در اندیشه و رفتار خانواده‌ها، می‌باشد. این رسالت مهم در درجه نازل‌تر بر عهده همه انسان‌های دلسوز و طرفدار دیانت است تا با تلاش در مقوله تربیت دینی، نسبت به خود و خانواده خود اندیشه‌های توحیدی را با استفاده از آموزه‌های دینی و مهدوی توسعه بخشند و با مظاهر شرک و ضدّ دینی مبارزه نمایند و با جهاد تربیتی، انسان‌هایی موحد و الهی به جامعه انسانیت تقدیم نمایند.

مهدویت نه فقط برای فردای مبهم بشریت، روشنی و زیبایی عرضه می‌کند بلکه امروز بشر نیز در گرو فهم و معرفت به این موضوع نیازمند است و شناختن امام و راه، اهداف و جایگاه ایشان و عدم آگاهی به وظایف خود در قبال ایشان، همان زندگی جاهلی است که مرگ جاهلی را در پی دارد ولی با استفاده از روایات مهدوی بسیاری از مسائلی همچون: توحید محوری؛ ولایت‌گرایی؛ فرجام‌باوری و غیره روشن می‌گردد.

۲- بُعد رفتاری: رفتار عبارت است از یک سلسله خصلتها و سجایا و ملکات اکتسابی که بشر آنها را در خارج، در شرایط مختلف پیاده می‌کند. شکل‌گیری آن پدیده‌ای خلق‌الساعه نیست که یکباره ظهور یابد، بلکه امری فرایندی است که در گذر زمان متولد می‌شود و در گذر زمان با تاثّر از آموزه‌های مختلف تغییر پیدا می‌کند در این میان هم آموزه‌های مهدوی که در مباحث رفتاری برای تعالی و تحکیم بیان شده‌اند بطور یقین بسیارند. که چند مورد از مهم‌ترین آموزه‌های مهدوی در این مورد را بیان می‌کنیم، که عبارتند از: ۱: آمادگی؛ ۲: برگزاری ادعیه خاص حضرت؛ ۳: توجه به ایام و اماکن ویژه

حضرت؛ ۴: تربیت دینی فرزندان؛ ۵: جلوگیری خانواده از ناهنجاری‌های رفتاری؛ ۶: جلوگیری خانواده از افراط و تفریط؛ ۷: ایثار‌گرایی و شهادت طلبی؛ ۸: مبارزه با انحرافات و آسیب‌های مهدوی و غیره که خانواده‌ها می‌توانند با بی‌اعتنایی به علایق دنیوی، تسلط بر هواهای نفسانی، التزام عملی به دین، پذیرش مسئولیتهای دینی، خودسازی و اصلاح اعضای خانواده، ایجاد محیط سالم، امر به معروف و نهی از منکر، ترک غفلت، عشق به امام عصر، ایثار و فداکاری و استواری ایمان، ایجاد تعادل اخلاقی در سطح جامعه و غیره از حیث رفتاری خانواده تعالی داشته باشند.^۱

۳- بُعد هیجانی و رفتاری: هیجانات و عواطف، جزئی از دنیای روانی انسان هستند و از اتفاقات و عوامل خارجی تاثیر می‌گیرد و نقش بسیار مهمی در زندگی خانواده‌ها دارند، همان نیروی روانی انسان هستند که موجب تحریک و تلاش می‌شوند، انسان تنها موجود آفرینش است که دارای اختیار و تاثیر پذیر مثبت از محیط و اطرافیان است و هرگاه در مشکلاتی قرارگیرد با نیروی عقل میتواند راه درست را انتخاب کند. ولی همیشه اینگونه نیست، بسیاری از انسان‌های عاقلی که زمانی در شرایط بیرونی زندگی و در مکان‌های خاصی قرار می‌گیرند به طور ناخودآگاه متاثر می‌شوند و در آن مکان و زمان متاثر شده تاثیر می‌گیرند پس نمی‌توانند از تاثیر محیط فارغ شد و ناخودآگاه محیط، تاثیر خود را بر روی آنها به عنوان یکی از اعضاء آن محیط می‌گذارد.

تاثیر عوامل بیرونی بر روی تمام انسان‌ها یکسان نیست، بسیاری از افرادی که در شرایط مشابه قرار می‌گیرند ولی هر کدام عکس‌العملی متفاوتی از خود نشان می‌دهد که این موضوع بستگی به پایداری به ارزش‌ها و هنجارها، نوع تربیت، محیط، ویژگی‌های فردی دارد.

در عصر حاضر بی‌توجهی بعضی از خانواده‌ها و با وجود خلاءهای معنوی و نیاز خانواده‌ها به معنویت و بحث‌های مهدوی، و توانایی‌های که در این زمینه وجود دارد عده‌ای به جای اینکه خانواده‌ها را به سوی خدا و امام زمان عجل الله تعالی فرجه دعوت کنند، به سوی اشخاص سوق

می‌دهند؛ و با دادن دستوراتی که بر خلاف تعالیم اسلام و شرع است، خانواده‌ها را به سوی اموری دعوت می‌کنند که از بحث‌های اعتقادی؛ خودسازی صحیح؛ اخلاق؛ خرد و خردورزی خبری نیست. و این کار باعث می‌شود به مرور زمان خانواده از مسیر اصلی دور شده و در نهایت به مطالب خلاف عقل و شرع و رفتارهای غیر شرعی برسد و از رسیدن به تعالی باز مانده و خانواده به تزلزل کشیده شود.

بنابراین، آموزه‌های مهدوی می‌تواند یکی از راه‌کارهای مهم کنترل خانواده‌ها از تزلزل باشد، که همواره آثاری همچون، حرکت آفرین، امیدآفرین، تلاش‌زا و نشاط‌آور می‌باشد و همچنین زداینده یأس، نومیدی، خستگی، وازدگی و پوچ‌گرایی است^۱ که توجه متفکران علوم اجتماعی را به خود جلب کرده است. این آثار می‌تواند نقش مهمی در کنترل ناهنجاری‌های خانوادگی داشته باشد به طور کلی، آموزه‌های مهدوی، با نظارت بر خانواده‌ها، سبب همبستگی بین اعضای خانواده و تشکیل یک خانواده اخلاقی می‌گردد. خلاصه آنکه تربیت خانواده‌ها باید مبتنی بر آموزه‌های مهدوی باشد تا باعث رشد و پرورش دین و ایمان و نیروی عقل و اندیشه آنان و خردمندانه و عقلانی کردن رفتارها و پندارهای آنان شود تا به تحکیم و تعالی برسند. و ما در این مقاله فقط در صدد بررسی اثر گذاری آموزه‌های مهدویت در بعد عاطفی و هیجانی هستیم.

۱. ارتباط قلبی با امام زمان عجل‌الله تعالی فرجه‌الکبری

یکی از وظایف خانواده‌ها در زمان غیبت و انتظار برقراری ارتباط با امام‌خویش است. خانواده‌های منتظر با ایجاد ارتباط قلبی، ریشه‌هایی در وجودشان سبز می‌شود و رفته رفته به نتایج و ره‌آوردی مناسب از این ارتباط می‌رسند که منجر به تاثیر گذاری مستقیم یا غیر مستقیم در تحکیم و تعالی آنها می‌شود. در اینجا به برخی از ریشه‌ها اشاره می‌کنیم:

الف. صبر: ارتباط قلبی با امام زمان عجل‌الله تعالی فرجه‌الکبری باعث می‌شود شرایط بسیار دشوار عصر انتظار، برای خانواده‌ای مهدوی، قابل تحمل باشد و بتوانند برابر مشکلات و گرفتاری‌ها بایستند و

از موجودیت و هویت خویش دفاع کنند صابران دوره انتظار از رستگاران شمرده شده‌اند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: خوشا به حال صبر کنندگان در دوران غیبت مهدی علیه السلام آن‌ها همان کسانی هستند که خداوند وصف ایشان را در کتاب خود آورده است، آن‌جا که می‌گوید: کسانی هستند که به غیب ایمان آورده‌اند و همچنین آنان حزب الله هستند، آگاه باشید حزب خداوند همان رستگارانند.^۱

ب. بصیرت: خانواده منتظر، در دوران انتظار، با ارتباط قلبی با امام زمان عجل الله تعالی فرجه در تمامی ابعاد آمادگی پیدا می‌کند یکی از آن‌ها آمادگی فکری است نتیجه تلاش فکری خانواده منتظر، بصیرت و آگاهی است. فتنه‌ها، افزون بر این که غفلت می‌آورند شبهه و تردید و تزلزل را نیز در افکار خانواده‌ها ایجاد می‌کنند و این خانواده منتظر است که چون به هوشیاری فکری رسیده، بیدار و آماده شده باید خود را از این آسیب‌ها حفظ کند و از چنان بصیرت و آگاهی برخوردار می‌شود که شگفت‌ترین مردم در ایمان و بزرگ‌ترین آنان در یقین، لقب می‌گیرد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: ای علی بدان که شگفت‌ترین مردم در ایمان و بزرگ‌ترین آنان در یقین گروهی هستند که در آخرالزمان پیامبر را ندیده‌اند و از امام خود دور هستند.^۲

د. اصلاح و خودسازی: یکی دیگر از آثاری که در اثر اتباط برای هر خانواده‌ی منتظر پدیدار می‌آید اصلاح و پیراستن خود از خصائص ناپسند و آراستن خود به اخلاق نیکو است امام عصر علیه السلام نیز با توجه به ناگهانی بودن امر ظهور همه‌ی شیعیان را در زمان غیبت به انجام اعمال پسندیده و دوری از اعمال ناپسند فرا خوانده، می‌فرماید: پس هر یک از شما باید آن‌چه را که موجب دوستی ما می‌شود، پیشه‌ی خود سازد و از هر آن‌چه موجب خشم و ناخشنودی ما می‌گردد، دوری گزیند؛ زیرا امر ما به یکباره و ناگهانی فرا می‌رسد و در آن زمان توبه و بازگشت برای کسی سودی ندارد و پشیمانی از گناه کسی را از کیفر ما نجات نمی‌بخشد.

بنابراین عقل هر انسانی حکم می‌کند بر این که پیروان حضرت باید در زمان غیبت و

۱. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۴۳.

۲. حر عاملی، محمد، وسائل الشیعه، ج ۱۸، ص ۶۵.

انتظار با امام خود ارتباط قلبی داشته باشند و بر خانواده‌ها لازم است که در عصر غیبت این پل ارتباطی را برقرار کنند، و ممکن است این پرسش پیش آید که این پل ارتباطی را چگونه و با چه عملی می‌توان برقرار کرد. در پاسخ به این پرسش به چند مورد از راه‌های که کمک می‌کند تا خانواده‌ها با امام ارتباط عاطفی و قلبی برقرار کنند، اشاره می‌کنیم.

۱-۱. دعا

با دعا کردن برای امام، می‌توان با ایشان ارتباط برقرار کرد و در اثر این دعا و ارتباط ایجاد شده برکاتی همچون رافت و مهربانی، عطف، فرمانبرداری از امام و هدایت را برای خانواده نصیب کرد

نقش دعا در سلامت روان افراد و خانواده‌ها را می‌توان در محورهای زیر طبقه‌بندی کرد:

الف) رفع اضطراب.^۱

ب) رفع افسردگی.^۲

ج) دیگر اختلال‌های روانی^۳

برای سلامت جسمی و روانی، احساس امید و امنیت، لازم و ضروری است. احساس ناامنی همیشگی، شخص و خانواده را در حال بسیج کردن مداوم نیرو و تلاطم و به هم ریختگی متابولیسم بدن قرار می‌دهد و ادامه چنین وضعیتی به اختلال‌های روانی منجر می‌شود احساس آرامش حاصل شده از دعا باعث می‌شود خانواده‌ها، احساس امیدواری و امنیت و احساس نزدیکی به همدیگر کنند. و این احساس، حالتی خوشایند ایجاد می‌کند و خانواده در آن حالت، به آرامش جسمی و روحی می‌رسد. به تصریح قرآن، (سوره فتح: آیه ۴) اهل ایمان به برکت وجود ارتباط سازنده با پروردگار، در آرامش و امنیت روانی کامل به سر می‌برند.^۴

۱. فقیهی، علی نقی، *جوان و آرامش روان*، ص ۱۰۷.

۲. فقیهی، علی نقی، *جوان و آرامش روان*، ص ۱۹-۳۲.

۳. حبیب‌وند، علی مراد، مقاله: *رابطه‌جهت‌گیری مذهبی با اختلالات روانی و پیشرفت تحصیلی*، ص ۶۵؛ آرگایل، مایکل، *روان‌شناسی ثنّادی*، ص ۲۶۵-۲۶۶.

۴. شاملو، سعید، *بهداشت روانی*، ص ۹۰-۹۱.

۱-۲. زیارت

هر زمانی که به یکی از مشاهد مشرفه و اماکن مقدّسه می‌رویم، لااقل یک نوبت به نیابت از طرف امام عصر، داخل حرم شویم، این کارها که گاهی کوچک به نظر می‌آید، اما ارتباط عاطفی، روحی و باطنی ما را با امام عصر برقرار می‌سازد.^۱

۱-۳. دوری از گناه

گناه تاثیر مخربی بر قلب می‌گذارد یعنی مرکز ادراکی و اعتقادی انسان و جایگاه محبت الهی و جایگاهی که می‌خواهیم از آن طریق با امام زمان علیه السلام ارتباط برقرار کنیم تخریب و باعث می‌شود تا فرد به هیچ وجه نتواند با امام خود ارتباط قلبی داشته باشد و از این طریق از امام خود کمک گیرد. آثار گناه بر قلب را می‌توان چنین بیان کرد: ۱. باعث فساد و سرنگون شدن قلب می‌گردد. ۲. باعث جبهه‌گیری در مقابل حق و اهل حقیقت و دفاع از باطل و اهل باطل می‌شود.

پس یکی از راه‌هایی که می‌شود از آن طریق در زندگی به آرامش رسید و یک خانواده متعالی و مستحکم از حیث روحی و روانی داشت همین ارتباط قلبی با امام است که منجر به شناخت حق و اهل آن و حفظ قلب از فساد می‌شود پس لازم است در زمان غیبت خانواده‌های مهدوی از طریق دعا و زیارت کردن و دوری از گناه و کارهای که خانواده‌ها را از امام دور می‌کند پرهیزکنند تا ارتباط بین خود و امام خود را پیش از پیش مستحکم‌تر کنند و امام هم آنان را در رسیدن به اهدافی که در نظر دارند یاری‌شان فرمایند.

۲. امیدوار بودن به آینده

نقش شگفت‌انگیز امید به آینده در سعادت و موفقیت فرد و خانواده بر کسی پوشیده نیست. رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: «اگر امید نبود مادری فرزند خود را شیر نمی‌داد و کسی درختی نمی‌کاشت.»^۲

امیدی که ما از آن گفت‌وگو می‌کنیم، امیدی راكد نیست که سکون را توصیه کند. در

۱. اوسطی، حسین، *دوازده گفتار درباره حضرت مهدی*، ص ۱۹۸.

۲. پاینده، ابوالقاسم، *نهج الفصاحه*، ص ۱۸۹، کلمه ۹۳۶.

این جا امید به امامی پیوند می‌خورد که نور و تلاش و تحکیم و تعالی را به خانواده‌ها عرضه می‌کند. اعتقاد به رهبری امامی که آرمان‌های حقیقی انسان را لباس واقعیت می‌پوشاند. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «مَنْ عَرَفَ هَذَا الْأَمْرَ فَقَدْ فُرِّجَ عَنْهُ لِإِنْتِظَارِهِ»^۱ هرکس این مقصد را شناخته باشد برای او به واسطه انتظارش فرج حاصل شده است.

امام عصر علیه السلام می‌فرماید: «إِنَّا غَيْرُ مُهْمَلِينَ لِمُرَاعَاتِكُمْ وَ لَأَناسِينَ لَذِكْرِكُمْ وَ لَوْلَا ذَلِكَ لَنَزَلَ بِكُمْ الْأَوَاءُ وَ اصْطَلَمَكُمُ الْأَعْدَاءُ»^۲ ما هرگز شما را به حال خود رها نکرده‌ایم و هرگز شما را از یاد نبرده‌ایم و اگر نبود (عنایت پیوسته‌ی ما) حتماً سختی‌ها و بلاهای فراوانی به شما می‌رسید و دشمنان شما را نابود می‌کردند.

امیرالمومنین می‌فرماید: «انْتَظِرُوا الْفَرَجَ وَ لَا تَيَأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ فَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْتِظَارُ الْفَرَجِ الْآخِذُ بِأَمْرِنَا مَعَنَا غَدًا فِي حَظِيرَةِ الْقُدْسِ وَ الْمُنتَظِرُ لِأَمْرِنَا كَالْمُتَشَحِّطِ بِدَمِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»^۳ منتظر فرج باشید و از خدا نومید نشوید زیرا محبوب‌ترین کارها در پیشگاه خدای عزوجل انتظار فرج است. انجام دهنده فرمان ما، در بهشت با ما خواهد بود و کسی که منتظر فرج باشد همانند کسی است که در راه خدا در خون خود غلطیده باشد.

اینجاست که تربیت خانواده بر اساس آموزه‌های مهدوی بستر سازی مناسبی خواهد شد تا اعضای خانواده ای با امیدی پر برکت و سازنده، ایمان‌زا و جهت بخش و آرمان ساز و شورآور و مجاهد پرورش یابند. و بهره‌مندی از آموزه‌های مهدوی در محیط خانواده باعث نگرش مثبت و امیدوارانه به آینده دور و نزدیک خواهد شد، و لازمه آن سلامت روان و مانع ابتلا به ناامیدی و یاس است. مطلوب اندیشی در شرایطی که ابرهای تیره و تار بدبینی، افق تاریک و مبهمی را ترسیم می‌کند یک ضرورت است. اندیشه مهدویت، آینده درخشان و سعادت‌مندانه انسان‌ها را نوید داده است. خانواده‌های مهدوی با اعتقاد به مهدویت و انتظار صبح سپید، در افق‌های دور، نشانه‌های ساحل نجات می‌بینند و از

۱. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۲، ۱۹۸.

۲. طبرسی، احمد بن علی، الإحتجاج علی أهل اللجاج، ج ۲، ص ۳۲۳.

۳. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۱۰، ص ۹۴.

فراگیر شدن ظلم و ستم در جهان پر آشوب، دچار یاس و ناامیدی نمی‌شوند. و این ویژگی باعث می‌شود خانواده‌های مهدوی به آینده توجه بیشتری داشته باشند که امید به آینده همزاد انسان است و اگر امید را از او بگیرند، سرنوشتی جز سکون و مرگ و تزلزل نخواهد داشت.^۱

ناامیدی اثرات زاینبار فراوانی دارد؛ که برخی از آن در ذیل اشاره می‌گردد.

آثار فردی:

۱. افتادن در فساد؛ ۲. احساس بیهودگی و پوچی؛ ۳. عدم باور به توانائی اصلاح خویش؛ ۴. حل شدن در فساد محیط؛ ۵. کوری دل؛ ۶. مردن قلب؛ ۷. ناآرامی روحی.

آثار اجتماعی:

۱. تزلزل و سستی خانواده‌ها؛ ۲. عدم پذیرش مسولیت در قبال همدیگر؛ ۳. فساد جامعه؛ ۴. دوری از مدینه فاضله.^۲
- اعتقاد به مصلح جهانی به خانواده می‌آموزد امیدوار باشد، چون که حکومت ایشان جوامع جهان را به سوی جامعه واحد و سعادت عمومی، امنیت و رفاه، تعاون و همکاری، همبستگی، همگانی حکومت حق و عدل جهانی، غلبه حق بر باطل، غلبه جنودالله بر جنود شیطان، نجات مستضعفان و نابودی مستکبران، و خلافت مؤمنان و شایستگان را در بر دارد.^۳ و این اعتقاد از نظر روانی برای جامعه بشری، ارزش عظیم و فراوان دارد؛ زیرا، اگر ناامیدی و یاس، در خانواده‌ی زنده شود، سعادت و خوشبختی آن خانواده در معرض سقوط حتمی قرار خواهد گرفت و جمع خانواده هر چه سریع‌تر به تزلزل و از هم گسستگی پیش خواهد رفت.

۳. دعای برای تعجیل فرج

اهتمام به دعا در اندیشه اسلامی نشان می‌دهد دعا در معرفت‌زایی و پرورش بصیرت

۱. پاینده، ابوالقاسم، *نهج الفصاحه*، ص ۱۸۹، کلمه ۹۳۶.

۲. مکارم، ناصر، *حکومت جهانی مهدی* عجله الله تعالی فرجه، ص ۱۰۵.

۳. صافی گلپایگانی، لطف الله، *اصالت مهدویت*، ج ۲، بخش ۴، ص ۱۹.

فرد، خانواده و جامعه، نقش بسیار زیادی دارد. به خصوص دعا خوانی دسته جمعی که قلب‌ها را می‌گشاید و جان‌ها را به عروج می‌رساند رنج‌ها را می‌کاهد و ژرف‌ترین آرزوهای ما را به عشق تبدیل می‌کند، اندیشه مهدویت از معدود آموزه‌هایی است که مورد عنایت همه اهل بیت علیهم‌السلام بوده و بر انس و الفت و اهتمام به ادعیه، بخصوص دعا برای تعجیل فرج تاکید داشته‌اند. امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: برای تعجیل فرج؛ بسیار دعا کنید، پس به درستی که این دعا موجب فرج شما است. ^۱ در اینکه دعا خوانی دسته جمعی و خانوادگی چگونه موجب گشایش کار خانواده‌ها می‌شود، می‌توان گفت که در کنار اعضای خانواده در اثر دعا و خواستن فرج آقا و گشایش امور، بدست ایشان و کمک از حضرت برای رفع مشکلات و نیازهای موجود در خانواده، و برای رسیدن به این خواسته‌ها، اعضای خانواده از کم بودها و نیازهای موجود با خبر می‌شوند و این خود باعث می‌شود تا اعضای خانواده با توکل به خدا، و برقراری ارتباط عاطفی با امام خویش در برابر مشکلات و کم بودها صبر پیشه نموده و از خواسته‌های نابجای خود دست بردارند و هر چه بیشتر به تحکیم و تعالی خانواده خود فکر نمایند. همچنین دعا برای فرج، موجب می‌شود که امام زمان عجل‌الله‌تعالیه نیز برای آنان دعا کند و بدین وسیله گره از کار خانواده‌ها بگشاید.

چند مورد از آثار دعا بر امام زمان علیه‌السلام که به تحکیم خانواده‌ها کمک می‌کند را نام می‌بریم:

۱. تقرب به خداوند؛ ۲. بی‌حساب داخل بهشت شدن؛ ۳. مشمول دعای رسول خدا شدن؛ ۴. دعا کردن امام علیه‌السلام در حق او؛ ۵. تعاون در نیکی‌ها و تقوی. ^۲

۴. محبت به امام علیه‌السلام

امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «طُوبَى لَشِيعَتِنَا الْمُتَمَسِّكِينَ بِحُبِّنَا فِي غَيْبَةِ قَائِمِنَا الثَّابِتِينَ عَلَي مَوْلَانَا وَ الْبَرَاءَةِ مِنْ أَعْدَائِنَا أُولَئِكَ مِنَّا وَ نَحْنُ مِنْهُمْ قَدْ رَضُوا بِنَا أُمَّةً وَ رَضِينَا بِهِمْ شِيعَةً وَ

۱. صدوق، محمد بن الحسین، کمال‌الدین، ج ۲، ص ۴۸۵.

۲. موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکمال‌المکارم، ص ۴۲۱.

طُوبَى لَهُمْ هُمْ وَاللَّهِ مَعَنَا فِي دَرَجَتِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^۱ خوشا به حال شیعیان ما که در غیبت قائم ما بر محبت و ولایت ما و بیزاری از دشمنان ما پایدار ماندند، آنها از ما و ما از آنها ایم و همانا آنان امامت ما را پذیرفته‌اند، ما هم آنها را به عنوان شیعیان خود پذیرفته‌ایم خوشا به حال آنها، آنها به خدا قسم در درجه ما و در کنار ما در روز قیامت‌اند.

محبت و عشق نسبت به امام زمان علیه السلام و اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام تنها از نوع ارتباط هادی و هدایت شونده نیست؛ بلکه ارتباط با امام زمان از جنس محبت، مودت و عشق‌ورزی است. خداوند نیز بر این مسأله تأکید داشته و مودت و محبت اهل بیت و حضرت مهدی علیه السلام را بر همگان واجب نموده و اجر رسالت نبی اکرم معرفی می‌نماید و می‌فرماید: «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى»^۲ بگو که برای رسالتم اجری نمی‌خواهم مگر مودت و دوستی خاندانم.

در حقیقت همین مودت‌ها و محبت‌ها و علاقه و ارتباط‌های عاطفی، روحی و معنوی است که راه سیر به سوی تعالی را فراهم می‌آورد و سلوک خانواده‌ها را در راستای اراده حق شکل می‌دهد: «قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا»^۳ بگو من از میان شما این اجر رسالت را نمی‌طلبم، مگر از آن کسان که بخواهند راهی به سوی پروردگار خویش بیابند.

با ابراز محبت به امام زمان علیه السلام است که زمینه‌های اطاعت و فرمانبرداری از ایشان فراهم می‌آید و با اطاعت از ایشان است که راه کمال خانواده‌ها به سوی تعالی و تحکیم هموار می‌شود. رسول خدا صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «طُوبَىٰ لِمَنْ أَدْرَكَ قَائِمُ أَهْلِ بَيْتِي وَهُوَ يَأْتُمُّ فِي غَيْبَتِهِ قَبْلَ قِيَامِهِ وَيَتَوَلَّىٰ أَوْلِيَاءَهُ وَيُعَادِي أَعْدَاءَهُ»^۴ خوشا به حال کسی که «قائم اهل بیت» مرا درک کند در حالیکه در زمان غیبتش و قبل از قیامش اقتدای به او نموده، و دوست بدارد دوستانش را و دشمنی کند با دشمنانش.

۱. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۱۵۱.

۲. سوره شوری: آیه ۲۳.

۳. سوره فرقان: آیه ۵۷.

۴. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۷۲، ح ۱.

آنچه در مورد تحصیل محبت به اهل بیت حائز اهمیت است این است که باید زمینه‌ها و بستر پیدایش و پرورش گوهر محبت اهل بیت را در محیط خانواده خود فراهم نمائیم و زنگارهای جدایی و دوری از خاندان نور را از چهره فطرت الهی خود پاک کنیم و با تلاش در جهت کسب بصیرت و معرفت بیشتر، محبت ایشان را تا قلّه‌های عشق بالا بکشیم. تا ان شاءالله سرانجام خود را در زمره عاشقان و محبتین حقیقی اهل بیت بیابیم. نکته دیگر این است که تلاش خانواده‌ها در مسیر کسب عشق و محبت واقعی به امام زمان علیه السلام، خانواده‌ها را محبوب آن حضرت می‌کند در واقع اهل بیت دوستداران خود را دوست دارند و دلسوز آنها هستند محبت یک خانواده به امامش محبت طرفینی است و می‌دانیم که برکات لطف و محبتی که از جانب امام زمان ابراز می‌گردد، انکار ناشدنی است.

۵. پرورش روحیه انتظار

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «طُوبَى لِلصَّابِرِينَ فِي غَيْبَتِهِ طُوبَى لِلْمُقِيمِينَ عَلَيَّ مَحَبَّتِهِمْ»؛ بهشت برای صبرکنندگان در غیبت آن حضرت است و بهشت برای باقی ماندگان در محبت آنها است. و همچنین از امام جواد علیه السلام نقل شده است که فرمودند: «إِنَّ الْقَائِمَ مِنَّا هُوَ الْمَهْدِيُّ الَّذِي يَجِبُ أَنْ يُنْتَظَرَ فِي غَيْبَتِهِ». (صدوق، محمد بن الحسین، کمال الدین، ج ۲، ۳۷۷، باب ۳۶، ح ۱) همانا قیام کننده از ما (اهلبیت علیهم السلام) همان مهدی علیه السلام است که انتظار او در (زمان) غیبتش واجب است. تعبیر وجوب، در فرمایش حضرت جواد علیه السلام نشان دهنده ضرورت روحیه انتظار در زمان غیبت امام علیه السلام می‌باشد. و این حال بدون وجود مقدماتش در انسان ایجاد نمی‌شود و اگر مقدمات آن به‌طور کامل موجود شود، «انتظار» قهراً حاصل می‌شود. و اگر کسی طالب ایجاد این روحیه باشد، باید مقدمات آن را در خودش فراهم کند و در صورت تحقق آن مقدمات، روحیه انتظار خودبخود به وجود می‌آید. بر این اساس، مقدماتی که روحیه انتظار را در خانواده منتظر به درجه قابل توجه و مؤثری می‌رساند، در چهار عامل خلاصه می‌کنیم:

اول، یقین به ظهور حضرت: هر قدر علم و یقین خانواده به ظهور امام علیه السلام بیشتر و

عمیق‌تر باشد، روحیه‌انتظارش نسبت به آن بیشتر است. و اگر خدای ناکرده شک و تردیدی در اصل وقوع آن داشته باشد، یا اعتقادش به آن سست و ضعیف باشد، انتظارش هم به همان اندازه کم و ضعیف و سست خواهد بود و چه بسا به صفر برسد. یقین قوی و محکم در این مسأله رابطه مستقیم با ایمان و اعتقاد شخص به وعده‌ای قرآن و سنت دارد و هر قدر این ایمان و اعتقاد راسخ‌تر و عمیق‌تر شود، خودبخود روحیه‌انتظارش نسبت به وقوع آن هم شدیدتر خواهد شد.

دوم، نزدیک دانستن امر ظهور: ممکن است خانواده‌ی به اصل ظهور حضرت یقین داشته باشد ولی وقوع آن را در آینده‌ای دور ببیند. در این صورت انتظارش نسبت به آن سست و ضعیف می‌شود. ولی اگر آن‌چنان‌که در احادیث اهل‌بیت علیهم‌السلام آمده است، امر ظهور را دور نپنداریم، بلکه آن را نزدیک ببینیم، آنگاه روحیه‌انتظار خانواده‌ها نسبت به آن شدیدتر می‌گردد. اینکه فرموده‌اند: «**إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيداً وَ نَرَاهُ قَرِيباً**»^۱ آنها (کافران و ناباوران) ظهور امام علیه‌السلام را دور می‌بینند، ولی ما آن را نزدیک می‌بینیم. چنین اعتقادی خودبخود روحیه‌انتظار را در خانواده منتظر بالاتر می‌برد. البته نزدیک دانستن ظهور با «استعجال» که در روایات مذمت شده کاملاً متفاوت است و لازمه آن پیشگویی در مورد زمان ظهور هم نیست.

سوم، دوست داشتن ظهور امام علیه‌السلام: خانواده‌ی که به ظهور امام زمان علیه‌السلام صددرصد معتقد است و وقوع آن را هم نزدیک می‌بیند، هر قدر آن وضعیت موعود را بیشتر دوست بدارد، انتظارش نسبت به آن بیشتر خواهد بود؛ و اگر آن را خوش نداشته باشد، روحیه‌انتظارش ضعیف و سست می‌شود. این دوست داشتن تنها زمانی به وجود می‌آید که خانواده‌ها با استفاده از آموزه‌های مهدوی بناء فکری و ایمانی خود را تقویت کرده باشند.

چهارم، دوست داشتن، نجات خود از بحران عدم ظهور: هر خانواده‌ای که محبت و علاقه‌اش به امام زمان علیه‌السلام بیشتر باشد، ظهور ایشان را بیشتر دوست می‌دارد و نجات خود را در ظهور ایشان می‌داند و در فکر این است که با عدم ظهور حضرت فساد جامعه را در

۱. کلینی، محمد بن یعقوب، *اصول کافی*، ج ۸، ص ۲۹۵.

بر خواهد گرفت، ولی اگر به سعادت رسیدن خود و خانواده‌ی خود را در گرو ظهور حضرت بداند قهراً انتظارش نسبت به قدوم ایشان بیشتر و قویتر خواهد بود. با وجود این چهار عامل، روحیه‌انتظار نسبت به ظهور امام علیه السلام خودبه‌خود به وجود می‌آید. و در صورت نبود یا ضعف این عوامل، روحیه‌انتظار هم ضعیف و کم‌اثر می‌شود. هرچه این مقدمات قویتر باشد روحیه انتظار هم شدیدتر می‌شود. خانواده‌های مهدوی، حیات و بالندگی خود را مدیون روحیه انتظار منجی می‌دانند؛ با آن زندگی و رشد می‌کنند؛ نفس می‌کشند؛ امید و آرزو و رستگاری دارند و ... .

خانواده‌ها همواره به خاطر عواملی به انحراف و تزلزل کشیده می‌شوند و حیات دینی و معنوی‌شان در معرض خطر است. از این رو باید به جایی اتکا داشته؛ فرهنگ و مذهب خود را حفظ؛ اندیشه‌ها و تفکرات خود را تعالی بخشیده و در طوفان حوادث باقی بمانند. به طور قطع می‌توان گفت: انتظار یک نقطه اتکاء و مرکز الهام بخش، فرهنگ زنده مهدویت است.^۱

۶. عزت‌مندی و عزیزپروری

یکی از مختصات خانواده‌ی متأثر از آموزه‌های مهدوی، روی آوردن بر فضائل انسانی و اخلاقی است که از آن جمله عزت‌مندی و عزیزپروری است. درهمین زمینه در دعای افتتاح می‌خوانیم: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَرْغِبُ إِلَيْكَ فِي دَوْلِهِ كَرِيمِهِ تُعْزِبُهُ الْإِسْلَامَ وَأَهْلَهُ»^۲ خدایا، مشتاقانه مسألت داریم که دولتی باشکوه برانگیزی که در آن اسلام و اسلامیان را عزت‌بخشی. و یکی از القاب امام عصر علیه السلام معزّ (عزت‌بخش) می‌باشد، چنانچه در دعای ندبه می‌خوانیم: «أَيْنَ مِعْزُ الْأَوْلِيَاءِ»؛ کجاست عزت‌دهنده دوستان.

عزت‌نفس همان احساس ارزشمند بودن و احساس کرامت و بزرگواری و شرف و آبرو است. همان گونه که پیامبر صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: «إِنِّي بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ»^۳ من

۱. صدر، محمدباقر، رهبری بر فراز قرون، گفت و گو در باره امام مهدی، ص ۵۳.

۲. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۳، ص ۴۲۴.

۳. دیلمی، حسن، ارشاد القلوب، ج ۱، ص ۱۷۵.

برانگیخته شدم تا روح بزرگواری را در وجود شما کامل کنم. انسان کریم انسانی است که عزت نفس دارد و از پستی‌ها و زشتی‌هایی مثل دروغ، تهمت، غیبت، فحش و صفات ناپسند دیگر رذایل گریزان است. در حالات امام حسن علیه السلام می‌خوانیم که در ساعات آخر عمرش هنگامی که یکی از یارانش به نام (جناده بن ابی سفیان) از او اندرز خواست، نصایح ارزنده و مؤثری برای او بیان فرمودند: «وَإِذَا أَرَدْتَ عِزًّا بِلَا عَشِيرَةٍ وَهَيْبَةً بِلَا سُلْطَانٍ فَاخْرُجْ مِنْ ذُلِّ مَعْصِيَةِ اللَّهِ إِلَى عِزِّ طَاعَةِ اللَّهِ» هرگاه بخواهی بدون داشتن قبیله، عزیز باشی و بدون قدرت حکومت، هیبت داشته باشی، از سایه ذلت معصیت خدا به در آی و در پناه عزت اطاعت او قرار گیر. انسان مؤمن دارای جایگاه والا و ارزشمندی است. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «الْمُؤْمِنُ يَكُونُ عَزِيزًا وَلَا يَكُونُ ذَلِيلًا»^۱.

۱. نوری، حسین بن محمد تقی، *مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل*، ج ۱۱، ص ۲۵۸.

۲. کلینی، محمد بن یعقوب، *اصول کافی*، ج ۵، ص ۶۳.

نتیجه

پس می‌توان گفت که برای رسیدن به تحکیم و تعالی خانواده، لازم است با کمک آموزه‌های مهدوی خانواده‌ها به آینده امیدوار و به تبع آن آمادگی منتظران و نشاط و پویایی و وظیفه‌شناسی آنان در حوزه‌های مختلف اعتقادی، تربیتی، عاطفی، فرهنگی و در پی آن یک خانواده متعالی با معیارهای مورد پسند امام زمان عجل الله تعالی فرجه به وجود آید. و می‌توان به عنوان یک خانواده‌ی نمونه و متعالی برای جامعه و دیگر خانواده‌ها معرفی کرد. تا آنان با الگوگیری از این خانواده‌ی متعالی در رشد و تعالی خود تلاش نمایند و از تزلزل و از هم پاشیدن جلوگیری کنند.

اگر خانواده‌ها مؤلفه‌های هیجانی و عاطفی که از آن بحث نمودیم را به نحو احسن بشناسند و آنها را در متن زندگی خود به کار ببندند، به طور حتم محیط زندگی‌شان رنگ و بوی خداپرستی و ولایت‌مداری خواهد داد و خانواده‌ی که در آن تعلیم و تربیت، مبتنی بر آموزه‌های مهدوی باشد، نگاه‌شان به هم دیگر شفقت‌آمیز و مهرورزانه خواهد بود و در نتیجه زندگی‌شان هدفمند و از پوچی به دور خواهند بود و به آینده امیدوار و از سستی و تزلزل خانواده به دور خواهند بود و یک خانواده‌ی متعالی و مستحکم خواهند ساخت.

منابع

قرآن

- آنتونی گیدنز، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، نشر نی، تهران ۱۳۸۳ش.
- اوسطی، حسین، دوازده گفتار درباره حضرت مهدی، مشعر، تهران، ۱۳۹۲ش.
- بروسن کوئن، درآمدی بر جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، فرهنگ معاصر، تهران ۱۳۷۰ش.
- پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، باهتمام: غلامحسین مجیدی خوانساری، انصاریان، قم، ۱۳۸۳ش.
- تمیمی آمدی، عبد الواحد، غرر الحکم و درر الکلم، چ دوم، دارالکتاب الإسلامی، قم، ۱۴۱۰ق.
- جعفری، جواد، مهدویت پرسش‌ها و پاسخ‌ها، معاونت پژوهش موسسه آینده روشن (پژوهشکده مهدویت)، چ سوم، موسسه آینده روشن، قم، ۱۳۹۰ش.
- حبیب‌وند، علی‌مراد، مقاله: رابطه‌جهت‌گیری مذهبی با اختلافات روانی و پیشرفت تحصیلی، فصلنامه روان‌شناسی و دین، مؤسسه آموزشی - پژوهشی امام خمینی (ره) ش ۳.
- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، چ اول، مؤسسه آل‌البیت، قم، ۱۴۰۹ق.
- دیلمی، حسن، إرشاد القلوب، ترجمه: مسترحمی، هدایت‌الله، چ سوم، مصطفوی، تهران، ۱۳۴۹ش.
- زرشناس، شهریار، توسعه، کتاب صبح، تهران، ۱۳۸۳ش.
- ستوده، هدایت‌الله، آسیب‌شناسی اجتماعی، انتشارات آوای نور، تهران، ۱۳۷۹.
- سلیمی، علی، محمد داودی، جامعه‌شناسی کج‌روی، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، قم، ۱۳۸۰ش.
- شاملو، سعید، بهداشت روانی، چ پانزدهم، رشد، تهران، ۱۳۸۱ش.
- صافی، لطف‌الله، امامت و مهدویت، دفتر نشر اسلامی، قم، ۱۳۸۰ش.
- صدر، محمدباقر، رهبری بر فراز قرون، ترجمه: مصطفی شفیعی، چ اول، نشر موعود، تهران، ۱۳۷۹ش.
- صدوق، محمد بن الحسین، کمال‌الدین، موسسه نشر اسلامی، قم، ۱۳۶۳ش.
- صدوق، محمد بن علی، الأمالی، چ ششم، کتابچی، تهران، ۱۳۷۶ش.
- طبرسی، احمد بن علی، الإحتجاج علی أهل اللجاج، چ اول، بی‌نا، تهران، ۱۳۷۱ش.
- طوسی، محمد بن حسن، الغیبه، موسسه المعارف الاسلامیه، قم، ۱۴۱۱ق.
- عالم، عبدالرحمن، تاریخ فلسفه سیاسی غرب (از آغاز تا پایان سده‌های میان)، چ دهم، وزارت امور

خارجه، تهران، ۱۳۸۵ ش.

فقیهی، علی‌نقی، جوان و آرامش روان، مجموعه‌مقالات، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، قم، ۱۳۸۲ ش.

قمی مشهدی، محمدبن‌محمد رضا، تفسیر کنز الدقائق و بحر الغرائب، چ اول، وزارت فرهنگ و ارشاد

اسلامی، تهران، ۱۳۶۸ ش.

قمی، عباس، منتهی الامال، هجرت، قم، ۱۳۷۳ ش.

کارگر، رحیم، تعلیم و تربیت در عصر ظهور، چ دوم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه، قم،

۱۳۸۹ ش.

کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، تحقیق: علی اکبر غفاری، چ چهارم، دار الکتب الاسلامیه،

تهران، ۱۴۰۷ ق.

مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، مؤسسه الوفاء، بیروت، ۱۴۰۳ ق.

مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، صدرا، تهران، ۱۳۷۱ ش.

مکارم، ناصر، حکومت جهانی مهدی عجل الله تعالی فرجه، انتشارات نسل جوان، قم، ۱۳۸۰ ش.

موسوی اصفهانی، محمد تقی، مکیال المکارم فی فوائد الدعاء للقائم، مترجم: سید مهدی حائری

قزوینی برگ شقایق، قم، ۱۳۸۰ ش.

میرخانی، عزت السادات، رویکردی نوین در روابط خانواده، نشر سفیر صبح، تهران، ۱۳۷۹ ش.

نوابی نژاد، شکوه، مشاوره ازدواج و خانواده درمانی، انتشارات انجمن اولیاء و مربیان، بی‌جا،

۱۳۸۰ ش.

نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، چ اول، مؤسسه آل‌البتین عجل الله تعالی فرجه،

قم، ۱۴۰۸ ق.